

Hon vågar att komma nära med hjälp av kameran. Nu möter du henne en gång i månaden i NWT:s Helg. Filmaren Sara Broos hittar inspiration i Berlin men hjärtat och livet finns i Fryksdalen.

Om djur

Jag vaknar av att en fågel flugit in i sovrummet genom det öppna fönstret. Den tar några varv runt rummet och hittar sen själv ut igen. Jag tar på mig en varm tröja och går ut i trädgården med en kopp kaffe. Det är tidig morgon. Vissa vädertillstånd skapar ett slags lugn; ljuden dämpade, luften klar och lätt att andas, knappt någon vind. Solens ljus filtrerat, som om det dimmats i en varm nyans. Tranor och gäss flyger i symmetriska mönster ovanför mitt huvud. Kalla stråk i luften och doften av höst. Nere på fältet står tre rådjur, ovetande om att jag betraktar dem. På berget längre bort kan man efter kallygget tydligt se när älgarna passerar.

I städer lever människor ofta staplade på varandra, med ljud av röster och fotsteg och apparater som sipprar ut mellan lägenheterna. De djur som finns nära är ofta hundar, innekatter, småkryp, råttor, duvor eller hamstrar. Från skyskraporna av glas störtar tusentals fåglar döda ner. I städer ser man sällan grävlingar och lodjur på trottoarerna. Här på landet är djuren hela tiden närvarande.

Jag tänker på hunden, som ju kallas människans bästa vän. Hur betydelsefull den varit för så många, kanske till och med räddat mångas liv, lindrat ensamheten. Den äldsta litterära skildringen av varma känslor mellan hund och människa stammar från 700-talet f.Kr. Homeros berättelse om relationen mellan den hemvändande Odysseus och hans gamla hund Argos, som till skillnad från människorna på Ithaka inte har några problem att känna igen honom trots att han varit borta i två decennier.

Frasen "hunden är människans bästa vän" förekommer första gången i skrift hos Erasmus av Rotterdam i ett latinskt verk från 1518, där det påstås att det uix ullum animal amicus quam canis ("inget djur är en större vän än hunden"), detta i kontrast mot vargen, som sades vara vår störste ovän.

Undrar om djuren har ett medvetande som innebär att de reflekterar över saker. Granbarkborren ligger nog inte sömlös på grund av dåligt samvete för alla träd den dödat och för skogsägarnas förtvivlan. Men olika slags personlighet och temperament har många djur i alla fall, inte minst hundar.

Dvärgpudeln Sally är morgontrött och ligger gärna och drar sig länge, hon kan skifta i humör och bli lättstött. Hundar som blir svartsjuka lätt, som alltid är glada eller som har något sorgset över

sig. En vän som bor nära Hornborgasjön och som varje år följer tranornas ankomst och avfärd har lokaliserat tranor som han känner igen. Det finns en, berättar han, som alltid kommer lite före alla andra, mån om att hitta bästa platsen.

Plötsligt bromsar en bil in ute på landsvägen. En skabbräv står mitt i vägen, kliar sig oavbrutet och ser rakt på föraren. Som om den ber om nåd, att slippa smärtan. Beslut har tagits om licensjakt på varg hör jag på nyheterna. Sex vargar får skjutas i Värmland. Jägareförbund Värmland vill skjuta fler. Vännen vid Hornborgasjön, en äldre man, ringer och gråter när räven dödat alla hans fjorton älskade hönor. Grävt sig under betonggrund och stängsel och lämnat efter sig blod och fjädrar.

Klas Östergren, beskriver i sin nya roman "Renegater" hur han hamnar i bråk med en mård som tagit sig in i hönshuset och kastar upp djuren i luften. Han beskriver mården som en mördarmaskin.

Jag förstår frustrationen hos de som blir hårt drabbade av varg eller andra vilda djur. Men kan inte låta bli att undra vilken rätt människan har att bestämma över allt liv på jorden. Vargen och mården och räven är ju inte elaka, har inga onda uppsåt. De följer bara sin instinkt. Människan har tagit över jorden, utökat ut sina revir, rubbat balansen. Vilda djur utgör bara 4 procent av alla däggdjur - resten är boskap och människor.

Jag stannar till hos min granne Per Gunnarsson i Askersby och spenderar en stund i hans kohage. Sätter mig i gräset omgiven av de vackra nyfikna djuren. Var och en med ett eget personligt uttryck och utseende och alla med stora ögon. Några fortsätter granska mig nyfiket och andra går snart och lägger sig. Jag tänker jag att de vet något som vi inte vet och jag avundas deras lugn, hur avslappnade de är. Dessa kor har ett fint liv. Tänker på kontrasten till det industriella uppfödandet och massdödandet av djur för människans köttkonsumtion. Över hundra miljoner djur dödas varje år på svenska slakterier.

2015 rapporterade tv-programmet Kalla Fakta om missförhållanden vid slakt, som att högrätkiga djur slaktas och att fostren lämnas att dö. En tredjedel av alla nötdjur på svenska slakterier sades utsättas för slag, sparkar eller elpådrivning.

Jag läser Marjorie Spiegels bok "The dreaded comparison" med illustrationer av både djur och människor som utsätts för tortyr-

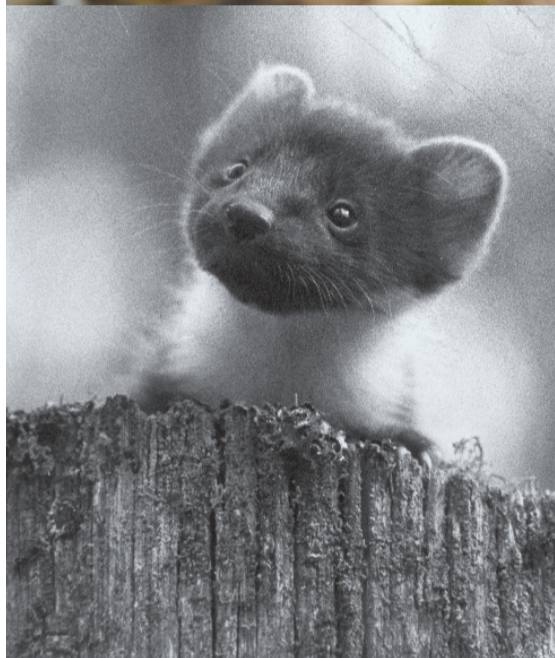

FOTO: TT

liknande instrument för kontroll och outhärdliga transporter. Hon refererar till judeutrotningen och det amerikanska slaveriet. Människan eller djuret som isoleras, berövas all personlig trygghet och reduceras till en ekonomisk enhet fråntagen alla individuella egenskaper. Boken belyser hur kuvandet av djur tjänat som modell för kuvandet av människor och hur ett språkbruk givit legitimitet åt det mänskliga slaveriet. Människor som ska nedvärderas eller demoniseras kallas 'svin', 'råtta', 'hund', 'hönshjärna', 'apa' eller liknande. Slavarna var, trots allt, 'bara djur'. Och djur kan man behandla hur som helst. De nazistiska läkarna vid Nürnberg-rättegången svarade när de fick frågan hur de kunde förmå sig att utföra sina ohyggliga försök på människor: Vi hade tränat på djur.

Sen 1992 äter jag inte kött. En film inifrån ett slakteri räckte för att ta beslutet. Under alla år har jag fått höra att det är riskabelt att inte äta kött, att man inte får i sig tillräckligt med protein.

De som tvivlar kan se Arnold Schwarzeneggers dokumentär "The Game Changers" från förra året. En film om och med några av världens snabbaste och starkaste idrottare som visar hur de

ökat sina prestationer tack vare växtbaserad kost. Den filmen fick min kusin som är bodybuilder och alltid älskat kött att över en natt bli vegan.

Det är mörkt ute och jag har precis kommit hem från en kvällspromenad. Mötte en grävling som stack upp huvudet ur dikesrener. En granne som sa att mördarsniglarna har kommit till Askersby.

Jag hör bromsljuden, blinker, en kvinna som ropar något, rådjuren ligger och sprattlar vid väggkanten. Några minuter senare fotsteg på den blöta asfalten och ett skott.

Jag försöker somna men det är svårt när råbockarna brölar nätterna igenom. Tänker på allt som pågår parallellt och hur endast husets väggar på några decimeter avskiljer mig från allt liv som pågår därute, främst på nätterna när inga människor stör. Äntligen tystnar råbockarna men nu har plötsligt sovrummet invaderats av flugor som flyger omkring som galningar, störtar mot väggar och tak och vägrar låta sig träffas av smällan. Och när det äntligen är tyst hör jag det omisskänliga ljudet av en liten mus som gnager på trä. Innan jag till slut somnar undrar jag hur många bakterier och mikrober det finns på en kudde och i sången.

Enligt vissa bedömare består människans kropp till bara tio procent av våra egna celler, resten - 90 procent - är mikrober, och den stora majoriteten just bakterier. Uppskattningsvis kring 100 biljoner som huserar i en människas tarmar. Vi är alltså själva kanske egentligen mer djur än människa.

Sara Broos

